

Dilemma's: Slavernij en excuses

Korte toelichting

Je gaat met de klas het gesprek aan over een gevoelig onderwerp: het Nederlands slavernijverleden en de excuses die daarvoor gemaakt zijn door de regering. De technieken in deze werkvorm zijn ook toe te passen bij andere gespreksonderwerpen. In deze handleiding staan instructies voor een dialoog en een debat. Beide gespreksvormen worden uitgevoerd aan de hand van verschillende stellingen en worden door de docent gemodereerd. De stellingen staan helemaal onderaan in deze handleiding.

LEERDOEL

- Leerlingen gaan met elkaar in gesprek over de doorwerking van het Nederlandse slavernijverleden.
- Leerlingen leren verschillende meningen over het Nederlandse slavernijverleden te herkennen, benoemen en duiden.
- Leerlingen vormen een eigen mening over de doorwerking van het Nederlandse slavernijverleden.

BRONNEN

Deep Democracy – Jitske Kramer

DUUR

20-40 minuten

BENODIGDHEDEN

- Bijbehorende PowerPoint
- Voldoende ruimte in het klaslokaal

HANDLEIDING

Deze werkvorm bestaat uit twee handleidingen. Docenten kunnen kiezen welke werkvorm ze willen gebruiken:

- A. Deep democracy: Gesprek op voeten
- B. Voor/tegen-debat

A /

Deep Democracy: Gesprek op voeten over slavernij en excuses

DUUR

30 minuten

BENODIGDHEDEN

- PowerPoint Gesprek op voeten
- Ruimte in je klaslokaal: leerlingen moeten door de ruimte kunnen lopen!

CONTEXT: WAT IS DEEP DEMOCRACY?

Deep Democracy is een gespreksmethode waarbij verschillen en botsende meningen binnen een groep zichtbaar gemaakt worden door op een respectvolle manier met elkaar het gesprek aan te gaan en waar mogelijk naar oplossingen te zoeken. Gespreksvormen vanuit de zienswijze van Deep Democracy leggen geen nadruk op wie een gesprek 'wint' (zoals bij een debat wel gebeurt), maar op wat deelnemers over elkaar en hun zienswijze hebben geleerd tijdens de uitvoering. Gespreksmethodes die zich baseren op de principes van Deep Democracy kunnen op verschillende manieren worden uitgevoerd. In deze handleiding maken we gebruik van de gespreksvorm Gesprek op voeten.

De werkvorm stap voor stap

- 1 Laat de leerlingen alle stoelen en tafels aan de kant schuiven en vraag ze om in het midden van het klaslokaal in een cirkel te gaan staan.
- 2 Introduceer het onderwerp: 'Vandaag gaan we het hebben over dilemma's. Dilemma's zijn onderwerpen waar mensen verschillende gedachten, gevoelens of meningen over hebben. Die staan soms lijnrecht tegenover elkaar. Toch is het belangrijk dat je hierover nadenkt.'
- 3 Doe eerst een check-in met de klas. Vraag hoe iedereen zich voelt en geef alle leerlingen de kans om op die vraag te reageren. Dit kunnen ze doen door naar voren te stappen en te zeggen hoe ze zich voelen en of ze zich misschien ergens zorgen over

Dilemma's: Slavernij en excuses (vervolg)

maken met betrekking tot dit gesprek. Leerlingen die het eens zijn met wat er gezegd wordt, mogen even een kort stapje naar voren doen en weer terug naar hun plek in de kring. Door deze stap kun je checken of er spanning in de klas zit over dit onderwerp.

- 4 Introduceer de regels van het gesprek op voeten: jij als docent legt telkens een dilemma voor, en iedereen in de klas die wil, mag daar op reageren. Als je wilt reageren, doe je een stap naar voren en maak je een statement (bijvoorbeeld: 'Ik vind niet dat de excuses nut hebben gehad'). Iedereen die het eens is met het statement, komt achter degene staan die het statement gemaakt heeft. Iedereen die het niet eens is met het statement gaat ergens anders in de cirkel staan. Ga zelf naast leerlingen staan die niet bij de rest van de klas zijn gaan staan en vraag hen wat ze denken. Laat de leerling uitpraten en geef andere leerlingen de gelegenheid om zich eventueel te verplaatsen op basis van wat er gezegd is. Leerlingen hoeven dus niet te blijven staan bij het statement waarvoor ze eerst hadden gekozen.
- 5 Introduceer het eerste dilemma. Je kunt ervoor kiezen om een dilemma te gebruiken die in deze handleiding staat, of zelf een andere verzinnen als je denkt dat die beter past bij waar de groep behoefte aan heeft. Bij Deep Democracy is het belangrijk dat leerlingen het gevoel krijgen dat ze vrij kunnen spreken over het onderwerp. Zorg daarom dat het onderwerp op een vragende wijze wordt geïntroduceerd.
- 6 Laat de leerlingen het gesprek uitvoeren zoals omschreven in stap 4 beschreven. Modereer het gesprek zo dat leerlingen niet onderling met elkaar in discussie gaan en mensen met afwijkende meningen binnen de groep ook gehoord worden.
- 7 Ga zo door totdat je merkt dat er geen reacties meer zijn of de sfeer dreigt om te slaan. Je kunt er dan voor kiezen een nieuw dilemma te gebruiken uit dit document of een dilemma te bespreken waarvan je hebt opgemerkt dat dat 'in de lucht hangt' binnen de groep.
- 8 Sluit af wanneer je denkt dat er voldoende dilemma's zijn besproken en/of het gesprek lang genoeg heeft geduurd. Vat het gesprek kort samen. Geef een beeld van de verschillende statements die leerlingen gemaakt hebben en benoem daarbij ook de verschuiving die zich binnen de klas wel of niet heeft plaatsgevonden. Benadruk dat geen van de genoemde statements fout zijn en dat je hoopt dat leerlingen elkaar beter hebben leren begrijpen door het gesprek.

Belangrijke punten als moderator van een Gesprek op voeten

- Wanneer leerlingen statements maken die eigenlijk vragen zijn of die meerdere punten bevatten waar andere deelnemers op kunnen reageren, werkt dat verwarrend. Je kunt dat oplossen door te vragen: 'Zou je jouw eigen vraag kunnen beantwoorden?' Of in het andere geval: 'Zou je wat je hebt gezegd kunnen samenvatten in één punt?'
- Jezelf mogen tegenspreken is een belangrijk onderdeel van de gespreksmethode. Leerlingen moeten zich vrij voelen om van mening te veranderen op basis van wat zij anderen horen zeggen. Dat geeft aan dat ze open staan en goed luisteren naar de anderen. Nodig hen dus vooral uit om zich door de ruimte te verplaatsen en bevrage hen waarom zij van mening zijn veranderd.
- Naast de leerling gaan staan die je wilt bevragen is belangrijk: het kan voor leerlingen heel moeilijk zijn om hun mening te geven als ze de enige in de klas zijn met een afwijkend standpunt. Door naast de leerling te gaan staan, geef je ze de mogelijkheid om jou aan te spreken (in plaats van de hele klas) en voelen zij zich wellicht veiliger en minder alleen.
- Leerlingen vinden het soms moeilijk om precies te verwoorden wat ze denken. Je kunt ze helpen door ze te vragen om hardop te denken. Op deze manier geef je de leerling ruimte om niet alles in een keer precies goed te zeggen. Je kunt ze dan ook helpen door samen te vatten wat ze zeggen.
- Leerlingen die niet willen praten kunnen 'valsspelen' door constant mee te gaan met de grootste groep in de klas, omdat ze dan nooit zelf een beurt krijgen. In principe is dit niet heel erg; sommige leerlingen willen niet spreken voor de groep en hen forceren dit wel te doen is onwenselijk. Je hoeft leerlingen die bij de grootste groep aansluiten dus niet toch te gaan bevragen. Als je merkt dat het gesprek vastloopt omdat iedereen in een grote groep blijft staan, kan het ook tijd zijn om een nieuw dilemma aan te snijden.

Dilemma's gesprek op voeten

Hieronder staan de vragen die zijn opgesteld voor het gesprek op voeten.

- Moet er een nationaal slavernijmuseum komen?
- Is excuses maken voor de slavernij wel genoeg?
- Mag je in schoolboeken gewoon van de 'Gouden eeuw' blijven spreken?
- Moet je slavernij en racisme samen behandelen op school?

TIP: Verder onderaan deze handleiding vind je ook stellingen voor het voor- en tegendebat. Die kun je ook gebruiken, mits in vragende vorm geformuleerd. (Andersom is moeilijker, bovenstaande stellingen lenen zich minder voor een klassiek debat.)

Dilemma's: Slavernij en excuses (vervolg)

B / Voor/tegen-debat over slavernij en excuses

DUUR

20 minuten

BENODIGDHEDEN

- PowerPoint Debat
- Voldoende ruimte in je klaslokaal om een voor- en tegenpartij in de klas te hebben.

DOELGROEP

Als het een klas is met veel ervaring met debatteren, dan kun je ook kiezen voor een standaard voor/tegen-debat. Hierbij wordt de klas verdeeld in de helft voor- en de andere helft tegenstanders.

VOORBEREIDING

Plaats de tafels en stoelen in de daarvoor gewenste positie. Voor een open debat is het bevorderlijk als alle tafeltjes helemaal aan de kant staan, zodat er geen tafeltjes staan tussen de voor- en tegenstanders. Je kunt bijvoorbeeld twee rijden stoelen tegenover elkaar zetten, waarop de debaters plaatsnemen. Debaters moeten dan gaan staan als ze tijdens het debat iets willen zeggen of het woord hebben.

De werkvorm stap voor stap

- 1 Introduceer de stelling waarover de klas gaat debatteren. Beide teams krijgen 5 minuten de tijd om zich voor te bereiden met behulp van bronnen die ze kunnen vinden via de QR-codes of verkorte URL-links op het bord. De bron kan hen helpen om argumenten te verzinnen voor hun toegewezen standpunt.
- 2 Start met de tegenstanders van de stelling. Zij krijgen 2 minuten de tijd om argumenten tegen deze stelling in te brengen. Vervolgens mogen de voorstanders 2 minuten hun argumenten naar voren brengen. Ze mogen in dit stadium van het debat dus nog niet direct met elkaar in discussie gaan!
- 3 De tegenstanders mogen reageren op een argument van de voorstanders. Laat hierna het debat de vrije loop gaan. Zorg dat voor- en tegenstanders ongeveer even lang aan het woord komen. Dit onderdeel duurt ongeveer vijf minuten. Zorg ervoor dat verschillende sprekers van jou het woord krijgen voordat ze beginnen te spreken. Zorg er ook voor dat sprekers niet ongevraagd onderbroken worden door anderen in de klas.
- 4 Bespreek het debat na. Vraag leerlingen wat zij vonden van de argumenten van de tegenstanders, maar ook wat zij van het standpunt vinden dat ze moesten verdedigen. Indien er tijd over is en de sfeer in de klas goed genoeg is, kun je ervoor kiezen om ook nog een andere stelling te behandelen.

Stellingen voor/tegen-debat (evt. ook voor Gesprek op voeten)

Dit zijn de stellingen die zijn opgesteld voor het debat. Deze kunnen ook gebruikt worden voor het gesprek op voeten (maar stel ze dan in vragende vorm). De onderstaande bronnen hoeven in dat geval niet gebruikt te worden, maar dat mag natuurlijk wel ten behoeve van de context als daar behoefte naar is.

1. Een overheid kan alleen excuses aanbieden voor het slavernijverleden als de bevolking daar merendeels achter staat.
Voor: [Nederlanders voelen weinig voor excuses slavernijverleden - I&O Research \(ioresearch.nl\)](#)
Tegen: [Waarom zou de Staat excuses moeten aanbieden voor slavernij? / Keti Koti / NU.nl](#)
2. Koning Willem-Alexander moet excuses aanbieden voor het Nederlandse slavernijverleden.
Voor: [Onvrede over plan slavernij-excuses: 'Koning moet het doen, niet Weerwind' / RTL Nieuws](#)
Tegen: [Unesco / Excuses eisen van de koning is te makkelijk](#)

Dilemma's: Slavernij en excuses (vervolg)

3. Standbeelden van personen die betrokken zijn geweest bij slavernij moeten verwijderd worden.
Voor: [Deze Nederlandse standbeelden zijn ook omstreden \(nos.nl\)](#)
Tegen: [Moeten we controversiële standbeelden toch maar laten staan? / Bij Nader Inzien](#)
4. Keti Koti moet een nationale feestdag worden.
Voor: [Waarom Keti Koti een nationale feestdag moet worden: 'Slavernij is de geschiedenis van ons allemaal' / Rijnmond](#)
Tegen: [Slavernijherdenking Keti Koti hoeft geen nationale feestdag te worden, vindt 59 procent / EenVandaag \(avrotros.nl\)](#)
5. Excuses voor slavernij zijn zinloos zolang er nog steeds slavernij en mensenhandel zijn.
Voor: ['50 miljoen mensen leven in moderne slavernij' \(nos.nl\)](#)
Tegen: [Waarom zou de Staat excuses moeten aanbieden voor slavernij? / Keti Koti / NU.nl](#)

TIPS:

- Bij een grote klas kun je de klas opdelen in 4 groepen. Niet iedereen debatteert dan tegelijkertijd.
- Je kunt leerlingen die niet aan een bepaald debat deelnemen het debat laten observeren en/of een rol als jurylid geven.